

Statistikaameti andmekool: kes tahab teenida naiste palka?

KADRI ROOTALU
Statistikaameti andmeteadur

MARRE KARU
Statistikaameti
eksperimentaalstatistika
tiimijuht

EVELI VOOLENS
Statistikaameti
sotsiaalstatistika tiimijuht

Võrdse palga päev tähistab hetke, mil keskmine töötav Eesti naine teenib välja sama palga, mille keskmine Eesti mees teenis eelmise aasta 31. detsembriks. Seekord langes see hetk 5. märtsile ehk Eesti naistel kulus meeste aastapalga teenimiseks enam kui kaks kuud kauem.

Statistikaameti andmeteadur Kadri Rootalu, sotsiaalstatistika tiimijuht Eveli Voolens ja eksperimentaalstatistika tiimijuht Marre Karu uurisid lähemalt, mida teab statistikaamet meeste ja naiste palkade kohta ning kuidas arvutatakse seda kurikuulsat palgalõhe näitajat.

Iga õppeaasta sügisel on statistikaameti esindajad käinud külas Tartu Ülikooli statistika eriala esmakursuslaste loengus. Oleme teinud sissejuhatuse statistika tegemisse ning rääkinud statistikaameti toimimisest üldiselt. Samuti oleme näidanud Eesti üldist statistikat matemaatikute, aktuaaride (kindlustusmatemaatikute) ja statistikute palkade kohta palgarakendusest. Loengu lõpus on tudengitelt küsitud ka selle kohta, mis neile räägitust meelde jäi. Üks neiu kirjutas ainult ühe lause: „Ei taha teenida naisstatistiku palka.“

Milles siis küsimus? 2023. aasta neljandas kvartalis oli matemaatikute, aktuaaride ja statistikute ametirühma täisajale taandatud keskmine brutopalk 3116 eurot. Seda ametit pidavad mehed teenisid keskmiselt 3568 ja naised 2795 eurot. See tähendab, et mehed teenivad kuus keskmiselt 773 eurot rohkem kui naised. Aasta peale teeb see 9276 eurot suurema brutopalka meeste kasuks, netos teenisid naisstatistikud aastaga meestest

	Kokku	Mehed	Naised
Töötajate nimekirjas olnud ja töötasu saanud töötajate arv oktoobris	10	5	5
Töötatud tundide arv oktoobris (tuhandetes tundides täpsusega 0,01)	1,73	0,88	0,85
Tasu tegelikult töötatud aja eest oktoobris, eurodes	17 000	9000	8000

TABEL 1. Täidetud palgalõhe aruanne kümne töötajaga näidisettevõtte kohta.

üle 7100 euro vähem. Hea näide: esmakursuslase vaatest tähendab selline summa näiteks Tartu Ülikooli ühiselamukoha nelja aasta üüri (bakalaureuseõpingud statistika erialal kestavad seejuures kolm aastat).

MIS SEE PALGALÕHE SIIS ON?

Siin võib esitada mitmeid vastuväiteid, kuidas statistikud ei pruugi olla kõige parem näide ja äkki mehed teevad lihtsalt palju rohkem tööd kui naised. Seetõttu tasub vaadata palgalõhet Eestis üldiselt. Selle näitaja arvutamisel võetakse aluseks meeste ja naiste keskmised brutotunnipal-

brutotunnipalgast naistöötajate keskmine brutotunnipalk. Saadud summa jagatakse meestöötajate keskmise brutotunnipalgaga. See suurus ongi palgalõhe mõõdetuna protsendina. Palgalõhe suurusega 17,7 protsenti tähendab seega, et naised teenivad meestega võrreldes tunnis keskmiselt 17,7 protsenti vähem.

KUIDAS ANDMEID KOGUTAKSE?

Palgalõhe arvutamiseks kogub statistikaamet andmeid kahel viisil. Enamasti (näiteks aastatel 2023–2025) kogutakse andmeid oktoobri kohta eraldi küsimustikuga. Tegu on valimiuuringuga, kuhu võivad sattuda kõik majanduslikult aktiivsed ettevõtted, organisatsioonid ja asutused, kus on vähemalt üks töötaja. Küsimustikus on vaid kolm küsimust, mis esitatakse eraldi meeste ja naiste kohta. Esmalt küsitakse oktoobri arvestuses töötajate koguarvu soo järgi. Küsimustik on vastaja jaoks eeltäidetud juhul, kui ettevõttel on esitatud palgaaruanne (küsimustik „Palk ja tööjõud“). Kui see on esitamata, eeltäidetakse töötamise registri andmetest kõikide töötajate koguarv. Seejärel küsitakse meeste ja naiste töötatud tundide arvu ning tasu töötatud aja eest.

Näiteks ettevõttes X oli oktoobris kümme töötajat: viis meest ja viis naist. Oletame, et meeste kogutöötundide arv oktoobris oli 880, naiste kogutöötundide arv 850 (näiteks juhul, kui mõni töötajatest töötab osakoormusega). Töötatud aja eest maksti oktoobris meestele kokku

**Palgalõhe suurusega
17,7 protsenti tähendab
seega, et naised teenivad
meestega võrreldes
tunnis keskmiselt
17,7 protsenti vähem.**

gad. 2022. aastal oli Eestis palgalõhe 17,7 protsenti (Sooline palgalõhe).

Palgalõhe teadasaamiseks arvutatakse välja, kui palju teenivad keskmiselt tunnis Eestis töötavad mehed ja naised, sealjuures vaadatakse palgasummasid enne tulumaksu maksmist (brutopalk). Seejärel lahutatakse meestöötajate keskmisest

9000 ja naistele kokku 8000 eurot. Just selle info põhjal arvutatakse välja kõik ülejäänud näitajad.

Iga nelja aasta tagant kogutakse andmeid töötasu struktuuri uuringuga ja eraldi palgalõhe küsimustikku välja ei saadeta. Nii toimus see näiteks 2022. aastal.

KAS SEDA MAKSUAMETI ANDMETE PÕHJAL EI SAAKS TEHA?

Statistikaametilt on uuritud, miks me seda infot eraldi uuringus küsime, kui ettevõtted niikuinii esitavad andmeid maksu- ja tolliametile. Põhjus peitub palgalõhe defitsioonis: tegemist on meeste ja naiste **tunnipalkade** erinevusega. Igakuiselt esitavad ettevõtted maksu- ja tolliametile küll info makstud palkade kohta koos isikukoodiga (millest saab tuletada töötaja soo), kuid töötundide infot sellega kaasas ei käi. Seega ei näe me MTA andmetest töölt puudunud päevi või tehtud ületunde.

Tunnipalku on vaja selleks, et teada, kui palju keegi kuu jooksul tööd teeb. Naised töötavad meestest sagedamini osalise tööajaga. Osalise tööajaga inimese kuupalga võrdlemine täisajaga töötava inimese kuupalgaga annaks aga vildaka pildi.

TÜDRUKUD SOTSIAALVALDKOND JA POISID IT-SSE

Võiks ka küsida, kas on ikka õiglane võrrelda kõiki mehi kõigi naistega, kui nad teevadki lihtsalt nii erinevaid töid? Jah ja ei. Muidugi ongi ametite erinevus üks peamistest põhjustest, miks naised Eestis meestest vähem teenivad. Aga miks nad töötavad ametikohtadel, mille palk on sedavõrd madalam, arvestades, et naised on Eestis kõrgemalt haritud kui mehed?

Sooline palgalõhe näitab paljude erinevate ühiskondlike protsesside olukorda ja peegeldab seetõttu väga hästi üldist võrdsete võimaluste olukorda Eestis. Palgalõhet põhjustavad muu hulgas näiteks ühiskonnas siiani levivad soolised stereotüübid ja soorollid, mis suunavad tüdrukuid ja poisse erinevaid erialasid

omandama. Nii juhtubki, et tüdrukud satuvad rohkem madalalt tasustatud sotsiaalvaldkonda, poisid aga kõrgelt tasustatud ITsse. See omakorda viib soolise segregatsioonini tööturul: mehed ja naised teevadki väga erinevaid töid ja „naiste tööd“ on sageli vähem tasustatud. Mõtleme kasvõi õpetajatele. Naised on ka valdavalt need, kes oma tööelu pausile panevad, kui sünnivad lapsed, ja see mõjutab nende karjäärivõimalusi. Oma roll on ka otsesel diskrimineerimisel, kus ka samas asutuses ja samal töökohal töötavad

Viimaste aastate statistika on kahjuks näidanud, et Eesti on Euroopas järjekindlalt palgalõhe edetabeli tipus.

naised ja mehed saavad erinevat palka.

EESTI ON EUROOPA TIPUS ... PALGALÕHE EDETABELIS

Kuigi statistikaameti uuringuga kogutud ja avaldatud andmed ei väljenda palgalõhet põhjustavaid faktoreid, on tegu olulise indikaatoriga, mis väljendab ühiskonna soolise ebavõrdsuse olukorda. See näitaja aitab meie poliitikakujundajatel ja teadlastel teada saada, millistel tegevusaladel esineb palgalõhet kõige rohkem ning võimaldab anda edasised suunised selle täpsemaks uurimiseks ja võimalike lahenduste leidmiseks.

Samuti võimaldab palgalõhe meetodika võrrelda Eesti olukorda teiste Euroopa Liidu riikidega. Viimaste aastate statistika on kahjuks näidanud, et Eesti on Euroopas järjekindlalt palgalõhe edetabeli tipus. Leedus on palgalõhe ligi kaks korda

väiksem kui Eestis. Selle valguses võime endalt küsida, kas Leedu mehed ja naised ning nende tehtud tööd on tõepoolest Eesti omadest nii palju erinevad?

Statistikaameti ja Eurostati meetodikad soolise palgalõhe arvutamisel on erinevad. Eurostati avaldatavates andmetes meeste ja naiste

palgalõhe kohta ei ole arvestatud alla kümne töötajaga ettevõtete ja asutuste näitajaid, samuti põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi ning avaliku halduse ja riigikaitse tegevusalade palgatöötajate töötasusid.

(Lugu on varem avaldatud statistikaameti blogisarjas „Andmekool“, mis tutvustab ameti tööd ja statistika tegemist lähemalt.)

KASUTATUD ALLIKAD

Statistikaameti palgarakendus. – <https://palgad.stat.ee/>

SOOLINE PALGALÕHE TEGEVUSALA JÄRGI. Statistika andmebaas, aastastatistika (PA5335). – https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_palk-ja-toojeukulu_palk_aastastatistika/PA5335